

Van pedagogische tik moet Donner afblijven

Theo Boer

Onlangs kondigde Minister Donner aan dat het Kabinet niet alleen mishandeling en slaan, maar ook de pedagogische tik bij wet zal gaan verbieden. Hoewel ik vind dat mishandeling en slaan niet snel genoeg effectief verboden kunnen worden, heb ik enkele ernstige bedenkingen bij het voornemen om ook de pedagogische tik taboe te verklaren.

Ten eerste ontbreekt in het aangekondigde verbod op de pedagogische tik een basis van empirisch onderzoek. Kennelijk volstaat een argument dat het altijd al goed heeft gedaan, namelijk het argument van het hellend vlak: als wij huiselijk geweld willen uitbannen, zullen we met de minst onschuldige vormen van geweld moeten beginnen. Ouders die pedagogische tikken uitdelen, zullen sterker geneigd zijn om, als ze écht over hun theewater raken, hun kind te mishandelen. Huis-tuin-en-keuken filosofie zegt me dat er voor sommige ouders inderdaad een continuüm is tussen het één en het ander. Maar ik zie genoeg ouders voor wie dat volstrekt niet opgaat. Sterker nog: zij delen *uitsluitend* een tik uit wanneer zij *niet* boos zijn en slaan uit principe nooit wanneer zij boos zijn. Zo'n tik 'voelt' voor deze ouders niet 'lekker' of 'lucht niet op'. Het gevaar op een afglijden van de tik naar de mishandeling is voor deze ouders even klein als het gevaar van een kus naar incest.

Nu het 'hellend vlak' argument onbewezen blijft, zou de overheid misschien kunnen beargumenteren dat de tik in zichzelf al schade doet aan een kind. Die these lijkt vooralsnog in geen enkel onderzoek te zijn bewezen. Er is hier een verschil met het (evenzeer vergaande) verbod om anderen te laten meeroken. Hier is bewezen dat ook relatief beperkte inademing van sigarettenrook een verhoogd risico op kanker met zich meebrengt. Zulke onderzoeken ontbreken ten aanzien van het schadelijke van de pedagogische tik. Wat wél bewezen is, is dat kinderen een gevoel van onveiligheid kunnen oplopen wanneer zij inconsequent en grillig worden opgevoed: de ene dag laten ouders de dingen op hun beloop, de andere dag krijgt een kind in dezelfde situatie en ongewaarschuwd een tik. Maar dat heeft niet met de tik te maken, maar met ouderlijke onvoorspelbaarheid. Een kind kan net zo goed onzeker worden van plotselinge scheldpartijen, onaangekondigde en onredelijke acties om het op de gang te zetten of naar zijn kamer af te voeren of, nog erger, de sanctie dat een ouder ineens urenlang niet meer met hem praat. Een kind moet weten waar het bij zijn ouders aan toe is. Bij alles wat bedoeld is als een straf of sanctie moet het kind eerst beleefd en beheerst worden gewaarschuwd wat er gebeurt als het niet luistert.

Ontbreekt het empirische bewijs, ook een ander argument is ondeugdelijk: het argument dat wij in andere relaties ook geen tikken uitdelen. In eerste aanleg klinkt het betrekkelijk logisch: als ik mijn vrouw sla, mag zij daarvan aangifte doen; ook de buurvrouw mag ik geen tik geven. En als volwassenen al z'n rechtsbescherming genieten, dan kinderen (die niet voor zichzelf kunnen opkomen) helemaal! De denkfout van dit argument schuilt in het feit dat wij normen tussen volwassenen niet automatisch op het gedrag van volwassenen jegens kinderen mogen overbrengen. Welke ouder heeft zijn kind nog nooit op de gang gezet? Het een keer geen *time out* op zijn kamer gegeven? Het zonder toetje naar bed gestuurd? Geen minister die ouders dit zal verbieden. Maar dan dit: als ik mijn vrouw op de gang zet, mag zij daarvan dan geen aangifte doen? Als ik mijn buurvrouw op haar slaapkamer opsluit, legt men mij dan niet terecht wederrechtelijke vrijheidsberoving ten laste? En als ik mijn collega verbied om koffie te drinken, vind men mij dan geen onfatsoenlijke dwingeland? Kennelijk tolereren wij in de opvoedingssituatie wel degelijk vormen van gedrag die wij tussen vrije volwassenen onoorbaar vinden.

Gegeven het feit dat noch het hellend vlak tussen tik en mishandeling is aangetoond,

noch het kwade effect van de tik zelf, vraag ik mij vervolgens af: waar bemoeit de overheid zich mee? Heeft een ouder niet het recht om zelf naar manieren te zoeken om zijn kinderen op te voeden tot verantwoordelijke burgers met besef voor waarden en grenzen? En tot waar gaat het wantrouwen en de bevoogding? Gaat de overheid straks ook verbieden dat ouders met hun kind in bad gaan? Gaat zij verbieden dat kinderen halverwege de nacht bij hun ouders in bed komen liggen? Ongetwijfeld vermindert dit de kans op incest! En gaat de overheid het kijken naar televisiefilms waarin geweld en schuttingtaal voorkomt, verbieden? Je zou er heel wat ongemamierdheid mee kunnen voorkomen. Terecht stelt de overheid zich hier (nog) terughoudend op. Want opvoeding is een taak van de ouders en niet van de overheid. En de overheid past vertrouwen dat ouders die taak in beginsel aan kunnen, tenzij een schadelijk effect bij sommige opvoedingsinstrumenten is aangetoond dat opweegt tegen het evenzeer schadelijke effect van een te bemoeizuchtige overheid.

Een verbod op huiselijk geweld kan, zo moet benadrukt worden, niet snel genoeg komen. Nederland is in dit opzicht laat, veel te laat. Een land als Zweden was ons al 25 jaar voor. Het is triest dat de minister het recente onderzoek over de omvang van huiselijk geweld met dodelijke gevolgen voor kinderen kennelijk als aansporing tot actie nodig had. Maar juist het relatief late moment van indiening van deze wet zou ons moeten behoeden voor fouten die anderen in de achterstand van hun voorsprong wél maken. Eén van die fouten is het verbieden van de pedagogische tik in het kader van een verbod op slaan en mishandelen. De afwijzing van de pedagogische tik in landen als Engeland en Zweden heeft alles te maken met een inmiddels achterhaald geloof in de leerbaarheid van mensen en van kinderen in het bijzonder. Dat geloof deed zich alom gelden. In de jaren zeventig was de Amsterdamse metro de eerste ter wereld waar al bij de bouw geen kaartjescontrole plaatsvond. Dat we uit deze illusie over de effectiviteit van het beroep op iemands fatsoen, burgerzin en solidariteitsbesef inmiddels zijn ontwaakt, bewijst wel het feit dat Amsterdam nu druk doende is om de controles alsnog in te voeren. Enige druk moet er soms zijn, bij volwassenen én bij kinderen. Ik zeg niet dat de pedagogische tik per sé nodig is om kinderen in bepaalde gevallen in het gareel te brengen; andere vormen van ouderlijk ingrijpen zijn meestal beter en voor ouders oneindig veel prettiger. Wat mij en waarschijnlijk vele ouders dwars zit, is het moralistische en dogmatische afwijzen van zo'n tik onder alle omstandigheden en de criminalisering van ouders die die methode soms wel hanteren. Het verbod op de pedagogische tik in 1980 kan de Zweden zo vers na 1968 nog worden vergeven. Maar wij zouden vandaag toch beter moeten weten.

Dr. Th.A. Boer is Universitair Docent christelijke ethiek aan de Theologische Faculteit van de Universiteit Utrecht.